

DOI 10.33099/2618-1614-2021-16-3-13-21
УДК 355/359(477)

І. С. Руснак,

*доктор військових наук, професор,
перший заступник Міністра оборони України,*

О. А. Меліхов,

*директор Департаменту воєнної політики та стратегічного
планування Міністерства оборони України,*

А. В. Яковенко,

*заступник директора департаменту – начальник
управління стратегічного планування розвитку
спроможностей Департаменту воєнної політики та
стратегічного планування Міністерства оборони України,*

І. М. Романюк,

*кандидат педагогічних наук, доцент, головний спеціаліст
відділу стратегічного аналізу управління стратегічного
планування розвитку спроможностей Департаменту
воєнної політики та стратегічного планування
Міністерства оборони України*

Документи стратегічного (оборонного) планування Міністерства оборони України, Збройних Сил України, інших складових сил оборони та порядок їх реалізації

У статті розкриваються питання виконання вимог Закону України «Про національну безпеку України» в поточному циклі оборонного планування. Передусім це стосується опрацювання передпрограмних документів стратегічного планування з огляду на необхідність інтеграції процесів планування розвитку спроможностей Збройних Сил України, інших складових сил оборони та їх застосування в майбутньому, а також у контексті подальшої трансформації сектору безпеки та оборони України для зміцнення обороноздатності держави загалом.

Ключові слова: стратегічне планування, оборонне планування на основі спроможностей, гармонізація оборонного та бюджетного планування, Стратегія воєнної безпеки України, Стратегічний оборонний бюлетень України, план оборони України.

© І. С. Руснак, О. А. Меліхов, А. В. Яковенко,
І. М. Романюк, 2021

Актуальність дослідження. Однією із цілей реформ у сфері національної безпеки та оборони є ефективна політика планування та управління ресурсами, яка відповідає сучасним євроатлантичним підходам. Реалізація зазначеної мети вимагає подальшого розвитку системи оборонного планування в силах оборони, що спирається на методологію планування на основі спроможностей.

Планування на основі спроможностей «передбачає функціональний аналіз очікуваних майбутніх операцій. Результатом такого планування є не конкретні системи озброєнь та чисельність особового складу, а опис завдань, які повинні бути здатні виконувати збройні сили (сили оборони), сформульованих у термінах спроможностей. Після формування переліку спроможностей визначаються найбільш економічно ефективні варіанти складу сил для реалізації цих спроможностей» [1].

Протягом 2016–2021 рр. Міністерство оборони України вживало системні заходи з удосконалення законодавчої бази з питань національної безпеки та оборони, які визначали ключові параметри для продовження оборонної реформи, у тому числі стосовно планування у сферах національної безпеки та оборони. Основним законодавчим актом із цих питань став Закон України «Про національну безпеку України».

21 червня 2018 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про національну безпеку України» [2]. Прийняття цього Закону мало безпосередній вплив на реалізацію багатьох стратегічних (оперативних) цілей оборонної реформи, зокрема щодо впровадження цивільного демократичного контролю, створення інтегрованої системи управління ризиками як складової системи оборонного планування на основі спроможностей, створення системи управління ресурсами в оборонній сфері та впровадження в бюджетну політику у сфері оборони євроатлантичних принципів та підходів [3].

У попередніх наукових публікаціях [3–10] за результатами аналізу вітчизняного й зарубіжного досвіду оборонного планування та з урахуванням потреб реформування сектору безпеки та оборони України вперше окреслені погляди на особливості стратегічного (оборонного) планування на основі спроможностей та перспективи його впровадження в Міністерстві оборони України, органах військового управління Збройних Сил України й інших складових сил оборони, проаналізовані та описані інструменти оцінювання стану і готовності Збройних Сил України та інших складових сил оборони до виконання завдань, надані певні методичні і практичні рекомендації для розроблення стратегічних документів у сфері оборони: Стратегії воєнної безпеки України та Стратегічного оборонного бюлетеня України.

Водночас у згаданих наукових працях недостатньо уваги було приділено систематизації процесів стратегічного (оборонного) планування розвитку й застосування Збройних Сил України та інших складових сил оборони, реалізації (імплементации) документів стратегічного

планування в оборонному відомстві, органах військового управління Збройних Сил та інших складових сил оборони, аналіз здобутків і недоліків на шляху розбудови сучасної системи стратегічного (оборонного) планування в Україні, в тому числі в рамках упровадження стандартів НАТО в усі сфери військової діяльності та досягнення критеріїв, необхідних для набуття членства в Організації Північноатлантичного договору.

Мета статті полягає в розгляді заходів стратегічного планування в Міністерстві оборони України та взаємозв'язків між процесами стратегічного (оборонного) планування в Міністерстві оборони України, Збройних Силах України, інших складових сил оборони в інтересах зміцнення обороноздатності держави.

Виклад основного матеріалу. На тлі завершення попереднього електорального циклу в державі (2014–2019), у тому числі дії документів стратегічного (оборонного) планування (Воєнної доктрини [11], Стратегічного оборонного бюлетеня України [12], Державної програми розвитку Збройних Сил України до 2020 року [13]) в оборонному відомстві та Збройних Силах Указом Президента України № 225 «Про організацію планування в секторі безпеки і оборони України» від 16 травня 2019 р. [14] Міністерству оборони України було визначено завдання провести оборонний огляд.

Оборонний огляд проводився з метою оцінювання стану і готовності Збройних Сил та інших складових сил оборони до виконання завдань з оборони держави, стану їхніх кадрового, фінансового, матеріально-технічного та інших видів забезпечення, а також наявних спроможностей щодо ефективного реагування на виклики й загрози у воєнній сфері [15].

Загальне керівництво оборонним оглядом здійснював Міністр оборони України.

Рішенням Міністра оборони України була утворена Міжвідомча робоча група з питань проведення оборонного огляду, яку очолив перший заступник Міністра оборони України. Положення про Міжвідомчу робочу групу та її посадовий склад було затверджене наказом Міністерства оборони України № 114 «Про утворення Міжвідомчої робочої групи з питань проведення оборонного огляду» від 18 березня 2019 р. [16].

До складу Міжвідомчої робочої групи увійшли представники тринадцяти центральних органів виконавчої влади, інших державних органів, науково-дослідних установ та іноземні радники, зокрема Міністерства оборони України, Генерального штабу Збройних Сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національного інституту стратегічних досліджень України, Державного концерну «Укроборонпром».

Основними особливостями та здобутками оборонного огляду стали:

по-перше, Оборонний огляд – 2019–2020 був проведений за новою філософією, яка базується на методі планування на основі спроможностей та охоплює елементи: процесного підходу до здійснення планування, програмування, бюджетування та реалізації (planning, programing, budgeting, execution); програмно-проектного менеджменту; використання ключових показників ефективності, що застосовуються багатьма державами-членами та партнерами НАТО;

по-друге, спільна робота центральних органів виконавчої влади та інших державних органів України під час оборонного огляду дала змогу сформувати «Єдиний перелік (каталог) спроможностей Міністерства оборони України, Збройних Сил України та інших складових сил оборони», який став базовим документом для опрацювання перспективної моделі організації оборони, Збройних Сил України та інших складових сил оборони. Каталог містить 35 типових груп спроможностей, 164 спроможності та 472 коди описів спроможностей;

по-третє, до процесу опрацювання завдань оборонного огляду були активно залучені профільні іноземні радники, що сприяло виробленню загальних підходів до започаткування програм (проектів) розвитку спроможностей Збройних Сил та інших складових сил оборони, які потребуватимуть довгострокових інвестицій, у тому числі за рахунок іноземної матеріально-технічної допомоги.

24 березня 2020 р. Президент України ввів у дію рішення Ради національної безпеки і оборони України, яким був затверджений звіт щодо результатів проведення оборонного огляду Міністерством оборони [17].

Відповідно до вимог Закону України «Про національну безпеку України» [2, ст. 28] з урахуванням результатів оборонного огляду в Міністерстві оборони України було розпочато роботу над новими стратегічними документами у сфері оборони, зокрема:

- Стратегією воєнної безпеки України;
- Стратегічним оборонним бюлетенем України;
- Планом оборони України.

Стратегія воєнної безпеки України (затверджена Указом Президента України № 121 від 25 березня 2021 р. [18]) ґрунтується на положеннях Стратегії національної безпеки України (затвердженої Указом Президента України № 392 від 14 вересня 2020 р. [19]) та з урахуванням результатів Оборонного огляду, запроваджує комплексний всеохоплюючий підхід до оборони держави на засадах стримування, стійкості та взаємодії, є основою для розроблення Стратегічного оборонного бюлетеня України, плану оборони України та інших документів, які розробляються з метою посилення обороноздатності держави (рис. 1).

Всеохоплююча оборона України відповідає закріпленому Статутом ООН суверенному невід'ємному праву кожної держави на самооборону від агресії та не має на меті досягнення воєнного паритету з Російською Федерацією, що

Рис. 1. Візуалізація положень Стратегії воєнної безпеки України

привело б до надмірної мілітаризації держави, а передбачає підтримання певного балансу та синергії воєнних і невоєнних засобів для забезпечення воєнної безпеки України [18].

Стратегією воєнної безпеки визначені чотири основні ймовірні сценарії виникнення й розвитку ситуацій воєнного характеру, які потребуватимуть застосування Збройних Сил України [18]:

- ескалація Російською Федерацією збройної агресії проти України, збройна агресія з боку інших держав чи коаліцій держав – повномасштабне застосування воєнної сили проти України шляхом проведення військових операцій з рішучими діями, що може супроводжуватися інформаційними кампаніями, інформаційно-психологічними операціями, кіберопераціями та спеціальними операціями проти України, а також блокадою її портів, узбережжя, повітряного простору;

- спровокований та підтриманий ззовні збройний конфлікт у межах території України, що може супроводжуватися масованим застосуванням засобів збройного насильства, незаконних збройних формувань (приватних військових компаній), міжнаціональною, міжконфесійною чи соціально-політичною нестабільністю;

- втягнення України в міжнародний збройний конфлікт, зокрема між державами, які володіють ядерною зброєю, застосування засобів збройного насильства на

території України внаслідок воєнного конфлікту між третіми державами;

- збройний конфлікт на державному кордоні України.

Крім того, Стратегія воєнної безпеки України визначає цілі, пріоритети й основні завдання реалізації державної політики у воєнній сфері, сферах оборони та військового будівництва.

1. За першим пріоритетом основним завданням є запровадження відповідно до євроатлантичних принципів об'єднаного керівництва з підготовки та ведення всеохоплюючої оборони України, зокрема імплементація поєднаних єдиними цілями, пріоритетами й завданнями Стратегії воєнної безпеки України, Стратегічного оборонного бюлетеня України, програм і планів діяльності Кабінету Міністрів України, взаємоузгоджених з іншими документами планування у сферах національної безпеки та оборони.

Результатом виконання завдань за першим пріоритетом має стати підвищення ефективності державного управління у сфері оборони.

2. За другим пріоритетом основним завданням визначений розвиток інституційних спроможностей Міністерства оборони України та інших органів управління складових сил оборони, в тому числі забезпечення узгодженого з ресурсними можливостями національної

економіки планування розвитку оборонних спроможностей і планування всеохоплюючої оборони з розробленням на міжвідомчому рівні й подальшим узгодженим упровадженням першого національного плану оборони України.

Основним результатом виконання завдань за другим пріоритетом є формування ефективного оборонного відомства з наданням відповідних повноважень щодо забезпечення формування й реалізації воєнної політики, координації діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування під час стримування збройної агресії проти України, надання відсічі й ліквідації збройного конфлікту.

3. За третім пріоритетом основним завданням є нарощування спроможностей Збройних Сил, сил територіальної оборони, інших складових сил оборони до виконання покладених завдань, у тому числі прискорена реформа і професіоналізація Збройних Сил та інших складових сил оборони з набуттям здатності швидко утворювати необхідні угруповання та розгорнутися на загрозливих напрямках, вести превентивні, непередбачувані, асиметричні й інноваційні дії для нівелювання чисельної та технологічної переваги противника, виконання завдань у відриві від основних сил, використовуючи єдиний інформаційний простір.

Результатом виконання завдань за цим пріоритетом має стати побудова сучасних, мобільних і боєздатних сил оборони, які стануть невід'ємною складовою вільної, можливої, демократичної та правової України, користуватимуться повагою в суспільстві й в іноземних партнерів і міжнародних організацій, спільно з іншими складовими сектору безпеки та оборони, органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами й організаціями та суспільством забезпечать всеохоплюючу оборону України, захист її суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності.

На виконання Закону України «Про національну безпеку України», Стратегії воєнної безпеки України та за результатами Оборонного огляду розроблено нову редакцію **Стратегічного оборонного бюлетеня України** (затвердженого Указом Президента України № 473 від 17 вересня 2021 р. [20]).

Стратегічний оборонний бюлетень визначає основні напрями реалізації воєнної політики України в контексті всеохоплюючої оборони України, перспективну модель Збройних Сил України та інших складових сил оборони й вимоги до її побудови, місію та візію сил оборони зразка 2030 р., спроможності сил оборони, яких необхідно досягти, стратегічні цілі, завдання та очікувані результати розвитку сил оборони на період до 2025 р. [20] (рис. 2).

Цей документ є основою для розроблення державних цільових програм, інших програмних, планувальних документів і проєктів з питань розвитку спроможностей сил оборони.

Досягнення перспективної моделі Збройних Сил України здійснюватиметься шляхом розвитку існуючих,

формування перспективних та позбавлення від надлишкових (застарілих) спроможностей (у тому числі непотрібних організаційних структур, об'єктів), відповідно до визначених пріоритетів державної політики та стратегічних цілей розвитку сил оборони, серед яких [20]:

стратегічна ціль 1 – ефективний оборонний менеджмент і система об'єднаного керівництва силами оборони та військового управління у Збройних Силах України, що здійснюються на засадах демократичного цивільного контролю, інших принципах і стандартах НАТО;

стратегічна ціль 2 – професійний та вмотивований особовий склад, підготовлений військовий резерв, які підтримуються за рахунок ефективних прозорих систем кадрового менеджменту, військової освіти й науки, охорони здоров'я і соціального захисту;

стратегічна ціль 3 – сучасне озброєння і військова (спеціальна) техніка, що забезпечує виконання завдань Збройними Силами України, зокрема разом з відповідними структурами держав – членів НАТО;

стратегічна ціль 4 – розвинена військова інфраструктура, об'єднана логістика та достатні запаси матеріальних засобів, дієва система медичного забезпечення, що відповідають потребам Збройних Сил України для відсічі збройній агресії проти України;

стратегічна ціль 5 – інтегровані оперативні (бойові та спеціальні) спроможності, що забезпечують стримування, стійкість і відсіч збройній агресії проти України, протидію гібридним загрозам.

При цьому розвиток інституційних спроможностей у період до 2025 р. буде зосереджений на підвищенні ефективності всіх центральних органів виконавчої влади та інших державних органів щодо керівництва діяльністю військових формувань та правоохоронних органів, які входять або виділяють сили і засоби до складу сил оборони на основі впровадження кращих практик сучасного оборонного менеджменту, розвитку людського капіталу та цифрової трансформації діяльності.

Розвиток оперативних, бойових і спеціальних спроможностей сил оборони до 2025 р. (а наймасштабніших за ресурсами й часом інвестиційних проєктів – до 2030 р.), буде спрямований на досягнення Збройними Силами України, силами і засобами інших складових сил оборони здатності, що забезпечить стримування, стійкість і відсіч збройній агресії проти України, протидію гібридним загрозам.

Результатом розвитку мають стати сумісні з НАТО, всебічно оснащені та підготовлені сили оборони, спроможні ефективно діяти в традиційних та нових доменах збройного протистояння, включно з кіберпростором.

Основні спроможності сил оборони, які підлягатимуть пріоритетному розвитку [20], охоплюють:

- розвідувальні, аналітичні та ударні спроможності;
- бойові спроможності стримування;
- мобільність військ (сил) та автономність;
- інформаційні технології оборони, в тому числі електронні комунікації;

СТРАТЕГІЧНИЙ ОБОРОННИЙ БЮЛЕТЕНЬ УКРАЇНИ

Місія сил оборони: збройний захист українського народу, національних інтересів, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності України, відсіч збройній агресії проти України, сприяння створенню належних безпечових умов для економічного зростання держави та благополуччя її громадян, участь у підтриманні миру і безпеки в рамках зусиль міжнародних організацій

Візія сил оборони зразка 2030: сили оборони об'єднані єдиним керівництвом та складаються з мотивованих і компетентних професіоналів, оснащених сучасною військовою технікою та озброєнням, здатних забезпечити захист суверенітету та територіальної цілісності України, готових до ведення операцій у повітрі, на суші, на морі, в кіберпросторі, в космосі та в інформаційній сфері, спроможних діяти асиметрично, нестандартно, є проактивними та інтегрованими до євроатлантичної безпекової архітектури

Напрями реалізації
воєнної політики

відсіч та стримування збройної агресії Російської Федерації, відновлення суверенітету і територіальної цілісності держави, запобігання воєнним конфліктам, ефективне управління оборонними ресурсами

планування всеохоплюючої оборони держави з розробленням плану оборони України, організація руху опору

набуття інституційних спроможностей, удосконалення систем ТрО, мобілізаційної підготовки та мобілізації

військове будівництво та розвиток спроможностей сил оборони, їхнє всебічне забезпечення

впровадження в силах оборони принципів і стандартів держав - членів НАТО

1 Ефективний менеджмент у сфері оборони та об'єднане керівництво силами оборони на принципах і стандартах НАТО

2 Професійний та вмотивований персонал сил оборони, який посилюється підготовленим військовим резервом

3 Сучасне озброєння, військова та спеціальна техніка забезпечує виконання завдань силами оборони

4 Військова інфраструктура, об'єднана логістика та запаси матеріальних засобів відповідають потребам сил оборони

5 Інтегровані оперативні спроможності сил оборони, забезпечують стримування і відсіч збройній агресії та протидію іншим загрозам

Матриця основних спроможностей сил оборони:

☐ Спроможності з урядування в оборонній сфері	☐ Охорона повітряного простору та протиповітряна оборона
☐ Спроможності з планування розвитку та забезпечення готовності військ (сил)	☐ Спроможності радіоелектронної боротьби та радіоелектронної розвідки
☐ Розвідувальні, аналітичні та ударні спроможності	☐ Безпека операцій
☐ Бойові спроможності стримування	☐ Оперативне обладнання території держави
☐ Мобільність та автономність	☐ Територіальна оборона
☐ Зв'язок та автоматизовані системи управління	☐ Рух опору
☐ Спроможності для дій у ближній морській зоні	☐ Асиметричні та непрямі дії
	☐ Спроможності з ведення кіберборотьби

Рис. 2. Візуалізація положень Стратегічного оборонного бюлетеня України

- спроможності для дій у ближній морській зоні;
- охорона повітряного простору та протиповітряне прикриття важливих державних і військових об'єктів;
- спроможності радіоелектронної боротьби;
- безпека операцій;
- оперативне обладнання території;
- територіальна оборона та рух опору в контексті побудови цілісної системи національного спротиву;
- асиметричні та непрямі спеціальні дії;
- спроможності з ведення протиборства в інформаційному просторі та кіберпросторі;
- медичне забезпечення.

З урахуванням пріоритетності та ресурсних можливостей держави визначено послідовність виконання завдань з реалізації державної політики в коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі.

У коротко- та середньостроковій перспективі (до 2025 р.) передбачається:

- розробити та внести зміни (у 2021–2022 рр.) до понад 50 законодавчих та нормативно-правових актів, передусім до Законів України «Про національну безпеку України» [2], «Про оборону України» [21], «Про Збройні Сили України» [22];
- переозброїти новими і модернізованими зразками озброєння та військової техніки й укомплектувати визначену Генеральним штабом Збройних Сил України кількість бригад, полків, дивізіонів, загонів, кораблів та ескадрилей;
- у середньостроковій перспективі вийти на рівень 15% оновлених основних зразків озброєння і військової техніки (у довгостроковій перспективі – 25%);

- створити принципово нові структури, спроможні забезпечувати кібероборону держави та діяти в кіберпросторі;

- забезпечити ситуаційну обізнаність військ (сил) у режимі, близькому до реального часу, здійснити автоматизацію процесів управління ними, зокрема перевести польову та стаціонарну компоненти зв'язку на цифрові канали й засоби, забезпечити органи військового управління комплексами засобів автоматизації (C4ISR), забезпечити використання результатів космічної діяльності в інтересах оборони;

- досягти сумісності з підрозділами збройних сил НАТО визначеної Генеральним штабом Збройних Сил України кількості бригадних тактичних груп, авіаційних ланок, кораблів (катерів) та суден забезпечення, тактичних груп Сил спеціальних операцій;

- запровадити нову систему управління кар'єрою військовослужбовців за військовим званням (що забезпечить індивідуальний підхід до просування по службі кожного військовослужбовця та бачення ним перспектив кар'єрного зростання);

- забезпечити щорічно підготовку близько 25 тис. осіб за новими стандартами військової освіти;

- підготувати необхідну кількість резервістів та збільшити чисельність резервістів оперативного резерву;

- продовжити практику поступового зменшення призову на строкову військову службу (з 13 тис. осіб у 2021 р. до 11 тис. осіб у 2024 р.);

- побудувати або реконструювати 420 військових об'єктів, що дасть змогу ввести в експлуатацію три військово-морські бази (м. Очаків, с. Нові Біляри Одеської області, м. Бердянськ) і три військові бази (м. Северодонецьк, м. Берегове, м. Маріуполь);

- запровадити нову систему грошового забезпечення військовослужбовців за ієрархією військових звань;

- максимально забезпечити військовослужбовців житловими приміщеннями (44 тис. сімей військовослужбовців, осіб звільнених з військової служби та членів їхніх сімей, які перебувають на обліку для поліпшення житлових умов).

У довгостроковій перспективі (до 2030 р.) передбачається забезпечити:

- здатність завдавати удари оперативно-тактичними ракетними комплексами, багатофункціональними всепогодними пілотованими та безпілотними авіаційними комплексами, засобами радіоелектронної боротьби, протиповітряної оборони, підрозділами Сил спеціальних операцій, інтегрованими в єдине захищене інформаційне середовище;

- набуття спроможностей з обмеження будь-яких дій противника, у тому числі недопущення можливості розгортання сил для здійснення актів агресії з морського напрямку (A2/AD, «ізоляція району бойових дій»);

- нарощення спроможностей з охорони повітряного простору та протиповітряне прикриття важливих дер-

жавних і військових об'єктів, відбиття збройної агресії з повітря;

- нарощування системи протиракетної оборони та створення інтегрованої системи управління й розвідки, у тому числі шляхом модернізації існуючих зенітних ракетних комплексів та постачання на озброєння комплексів іноземного виробництва;

- набуття спроможностей щодо проведення кібероперацій (дій у кіберпросторі) на стратегічному рівні, включно із застосуванням засобів радіоелектронної боротьби та інформаційної боротьби під час операцій сил оборони.

Таким чином, нова філософія розроблених Стратегії воєнної безпеки України та Стратегічного оборонного бюлетеня України спрямована на реалізацію концепції всеохоплюючої оборони та досягнення конкретних спроможностей сил оборони на період до 2025 р. та до 2030 р.

Реалізація документів стратегічного (оборонного) планування здійснюватиметься через відповідні державні цільові програми, інші програми та проекти, зокрема й спільні з нашими іноземними партнерами, робота над якими вже триває в Міноборони та Генеральному штабі Збройних Сил України, зокрема:

- Державну цільову оборонну програму розвитку Збройних Сил України;

- Державну цільову оборонну програму розвитку озброєння та військової техніки;

- комплекс програм (окремих проєктів) видів та окремих родів військ (сил) Збройних Сил, спрямованих на створення нових, розвиток існуючих та позбавлення від застарілих спроможностей Міністерства оборони України, Збройних Сил України та інших складових сил оборони (рис. 3).

При цьому варто наголосити, що життєвий цикл будь-якої спроможності, що формується в рамках відповідної програми чи окремого проєкту, передбачає, що із завершенням етапу її набуття (або фактичного створення) настає момент уведення у стрій конкретного носія такої спроможності та початку застосування (утримання). За цих умов виникає потреба гармонізації процесів стратегічного планування розвитку спроможностей та їх застосування. Наприклад, розроблений проєкт плану оборони України, який, серед іншого, містить елементи стратегічного планування застосування сил оборони, враховує показники поетапного розвитку нових носіїв їхніх спроможностей.

Так, проєкт **плану оборони України** розроблений Міністерством оборони України відповідно до вимог нормативно-правових документів:

- Закону України «Про оборону України» [21],

- указу Президента України № 837 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» від 8 листопада 2019 р. [23];

- указу Президента України № 61 «Про структуру плану оборони України» від 3 березня 2020 р. [24];

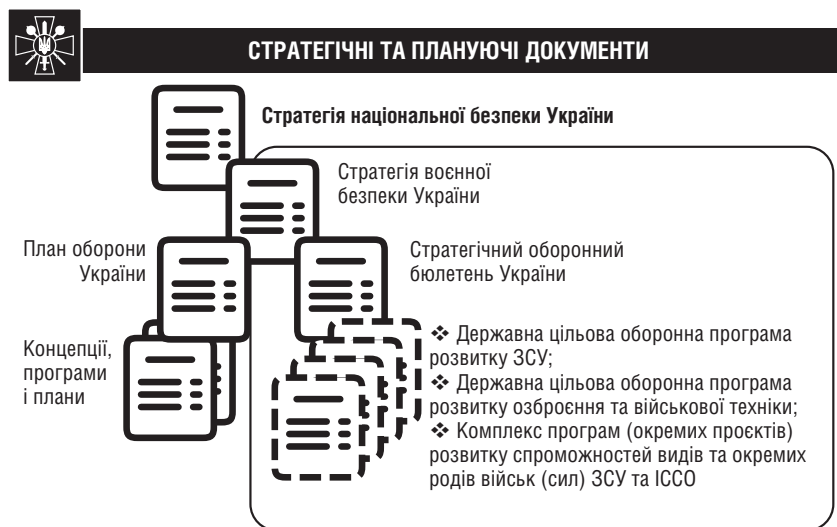

Рис. 3. Реалізація документів стратегічного (оборонного) планування розвитку в Мініборони та Генеральному штабі Збройних Сил України

• постанови Кабінету Міністрів України № 471 від 12 червня 2020 р. щодо реалізації цілі 16.1 «Реформування сектору національної безпеки і оборони (разом з іншими складовими сектору)» Програми діяльності Кабінету Міністрів України [25].

План оборони України спрямований на реалізацію заходів з посилення обороноздатності держави, готовності та здатності органів державної влади, всіх складових сектору безпеки та оборони України, національної економіки до відсічі збройній агресії, ліквідації збройного конфлікту, а також готовності населення і території держави до оборони.

У плані оборони України реалізовано принцип всеохоплюючої оборони держави, запровадженій Стратегією військової безпеки України. Виконання плану оборони України в разі збройного конфлікту забезпечить відсіч агресору на суші, на морі, в повітрі, в інформаційному та кіберпросторі, використовуючи для цього весь потенціал держави та суспільства.

За структурою план оборони України є сукупністю документів (планів), які визначають зміст, обсяги, виконавців, порядок і строки здійснення політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави з підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії чи збройного конфлікту [21].

План оборони України містить дванадцять складових, які охоплюють комплекс заходів із забезпечення збройного захисту держави та застосування сил безпеки та оборони.

Реалізація заходів плану оборони України забезпечить цілеспрямовані та взаємоузгоджені дії державних органів та сил оборони щодо захисту суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості держави

в разі ескалації збройної агресії Російської Федерації проти України.

Нині проєкт плану оборони України пройшов погодження із заінтересованими органами державної влади, правову експертизу в Міністерстві юстиції України та 8 вересня 2021 р. був схвалений на засіданні Кабінету Міністрів України та відповідно до вимог законодавства внесений на розгляд Ради національної безпеки і оборони України.

Таким чином, можна зробити такі **висновки**.

1. Запровадження в Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та інших складових сил оборони інноваційних підходів у стратегічному плануванні їхнього розвитку та застосування для забезпечення військової безпеки держави продиктовані:

по-перше, високим рівнем існуючих та потенційних воєнних загроз;

по-друге, величезною різницею в класичних бойових потенціалах Збройних Сил України та агресора, що потребує нестандартних, але вивірених рішень.

2. Обмежені ресурсні можливості держави для забезпечення потреб сил оборони вимагають інтеграції процесів:

- планування оборони;
- планування застосування;
- планування розвитку;
- мобілізаційного планування,

а також одночасної адаптації бюджетного планування в Мініборони, в тому числі щодо врахування ресурсів, які надходять як іноземна матеріально-технічна допомога (рис. 4).

На наш погляд, **напрямами подальшої роботи** в новому циклі оборонного (стратегічного) планування в Міністерстві оборони, Збройних Силах України та інших складових сил оборони мають стати:

Рис. 4. Інтеграція стратегічних і програмних документів розвитку Міністерства оборони України, Збройних Сил України та інших складових сил оборони України і документів планування оборони

1) внесення змін до Законів України «Про національну безпеку України», «Про оборону України» та «Про Збройні Сили України» в частині, що стосується оптимізації процесів планування у сферах національної безпеки та оборони з урахуванням досвіду держав – членів НАТО і Європейського Союзу;

2) супроводження розгляду та затвердження в установленому порядку проекту плану оборони України;

3) підготовка та внесення на розгляд і затвердження проектів державних цільових оборонних програм, комплексу програм і проєктів розвитку спроможностей Збройних Сил України, програм (планів) розвитку інших складових сил оборони та їх подальша реалізація з дотриманням методології програмно-проєктного менеджменту відповідно до стратегічних цілей та завдань, визначених Стратегічним оборонним бюлетенем України.

Перелік літератури

1. Handbook on Long Term Defence Planning (Manuel sur la planification de defense a long terme) [Електронний ресурс] : RTO Technical Report 69 / [edited by Dr. Bent Erik Bakken] ;

NATO Research and Technology Organisation. – Ottawa : St. Joseph Print Group Inc., 2003. – 54 p. // Defense Technical Information Center. – Режим доступу : <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA414193.pdf>.

2. Про національну безпеку України [Електронний ресурс] : Закон України № 2469-VIII від 21 червня 2018 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

3. Романюк І. М. Ретроспектива розвитку системи стратегічного (оборонного) планування в Збройних Силах України [Електронний ресурс] / І. М. Романюк // Збірник наукових праць Військового інституту телекомунікацій та інформатизації. – 2018. – № 1. – С. 100–107. – Режим доступу : http://www.viti.edu.ua/files/zbk/2018/13_1_2018.pdf.

4. Романюк І. М. Стратегічне планування: від минулого до сьогодення / І. М. Романюк, Р. Г. Бондарь // Відродження Українського війська: сучасність та історична ретроспектива : збірник матеріалів міжнародної наукової конференції, 1–2 грудня 2016 р., Київ / НУОУ ім. Івана Черняхівського. – К. : НУОУ, 2016. – С. 24–26.

5. Буняк О. В. Впровадження оборонного планування, заснованого на спроможностях / О. В. Буняк, І. М. Романюк, Р. Г. Бондарь // Проблеми впровадження стандартів НАТО

у функціонування Збройних Сил України та шляхи їх вирішення : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, 15 грудня 2016 р., Київ / НУОУ ім. Івана Черняхівського. – К. : НУОУ, 2016. – С. 53–56.

6. Оборонне планування на основі спроможностей: особливості та перспективи впровадження [Електронний ресурс] / І. С. Руснак, А. Г. Петренко, А. В. Яковенко та ін. // Наука і оборона. – 2017. – № 2. – С. 3–10. – Режим доступу : <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2017-0-2-3-10>.

7. Романюк І. М. Обрис заходів щодо нового циклу оборонного планування в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України / І. М. Романюк // Морська стратегія держави. Розвиток та реалізація морського потенціалу України : матеріали міжнародного наукового форуму, 20–21 червня 2018 р., Київ / НУОУ ім. Івана Черняхівського. – К. : НУОУ, 2018. – С. 18–22.

8. Романюк І. М. Аналіз та перспективи проведення оборонних оглядів у Збройних Силах України / І. М. Романюк // Філософсько-соціологічні та психолого-педагогічні проблеми підготовки особистості до виконання завдань в особливих умовах : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 31 жовтня 2019 р., Київ / Міністерство оборони України, НУОУ ім. Івана Черняхівського. – К. : НУОУ, 2019. – С. 245–248.

9. Романюк І. М. Трансформація процесу проведення оборонних оглядів у Збройних Силах України / І. М. Романюк // Українське військо: сучасність та історична ретроспектива : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, 29 листопада 2019 р., Київ / НУОУ ім. Івана Черняхівського. – К. : НУОУ, 2019. – С. 129–131.

10. Оборонний огляд – 2019–2020: підсумки, уроки та тенденції розвитку [Електронний ресурс] / О. А. Меліхов, А. В. Яковенко, О. О. Лазоренко, І. М. Романюк // Воєнно-історичний вісник. – 2020. – № 3 (37). – С. 130–156. – Режим доступу : <https://doi.org/10.33099/2707-1383-2020-37-3-130-156>.

11. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України» [Електронний ресурс] : Указ Президента України № 555/2015 від 24 вересня 2015 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015#Text>.

12. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України» [Електронний ресурс] : Указ Президента України № 240/2016 від 6 червня 2016 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/240/2016#Text>.

13. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Державну програму розвитку Збройних Сил України на період до 2020 року» [Електронний ресурс] : Указ Президента України № 73/2017 від 22 березня 2017 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/73/2017#Text>.

14. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 16 травня 2019 року «Про організацію планування в секторі безпеки і оборони України» [Електронний ресурс] : Указ Президента України № 225/2019 від 16 травня 2019 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/225/2019#Text>.

15. Про затвердження Порядку проведення оборонного огляду Міністерством оборони [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України № 941 від 31 жовтня 2018 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/941-2018-%D0%BF#Text>.

16. Про утворення Міжвідомчої робочої групи з питань проведення оборонного огляду [Електронний ресурс] : наказ Міністерства оборони України № 114 від 18 березня 2019 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0401-19#Text>.

17. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 24 березня 2020 року «Про звіт щодо результатів проведення оборонного огляду Міністерством оборони України» [Електронний ресурс] : Указ Президента України № 106/2020 від 24 березня 2020 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106/2020#Text>.

18. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України» [Електронний ресурс] : Указ Президента України № 121/2021 від 25 березня 2021 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text>.

19. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» [Електронний ресурс] : Указ Президента України № 392/2020 від 14 вересня 2020 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>.

20. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України» [Електронний ресурс] : Указ Президента України № 473/2021 від 17 вересня 2021 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/473/2021#Text>.

21. Про оборону України [Електронний ресурс] : Закон України № 1932-ХІІ від 6 грудня 1991 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>.

22. Про Збройні Сили України [Електронний ресурс] : Закон України № 1934-ХІІ від 6 грудня 1991 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>.

23. Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави [Електронний ресурс] : Указ Президента України № 837/2019 від 8 листопада 2019 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/837/2019#Text>.

24. Про структуру плану оборони України [Електронний ресурс] : Указ Президента України № 61/2020 від 3 березня 2020 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/61/2020#Text>.

25. Про затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України № 471 від 12 червня 2020 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/471-2020-%D0%BF#Text>.